Prof. dr hab. Stanisław Belniak

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Katedra Ekonomiki Nieruchomości
i Procesu Inwestycyjnego

Biuro Rady Awansów Naukowych
Wpływ 21-09-2020
Załącznik 137/2020

Ocena

rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Nowakowskiej pt: „Inwestycje budownictwa mieszkaniowego a kształtowanie miasta zwartego" napisanej pod kierunkiem dr hab. Waldemara Budnera, prof.UEP oraz dr Sławomira Palickiego.

Recenzję wykonano na prośbę Przewodniczącej Rady Awansów Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu Pani Profesor Barbary Jankowskiej (pismo z dnia 17.07.2020 rok).

1. Opinia ogólna

Przedłożona mi do recenzji dysertacja doktorska przygotowana przez mgr Katarzynę Nowakowską jest opracowaniem, które należy ocenić pozytywnie. Jest to praca stanowiąca dowód biegłej orientacji Autorki w projektowaniu i przeprowadzaniu badań jakościowych, analizy danych i konstruowania wniosków a także prognozowaniu w naukach ekonomicznych. Co więcej , podjęty temat jest niezwykle istotny i aktualny z punktu widzenia kształtowania korzyści ekonomicznych, środowiskowych i społecznych w gospodarowaniu przestrzenią miast w Polsce.

W związku z powyższym podjęcie się przez Doktorantkę wielokryterialnej oceny procesów przebiegu zwartości miast w Polsce uważam za uzasadnione i przyczyniające się do rozwoju nauk ekonomicznych.

Opiniowana rozprawa obejmuje 322 strony, łącznie z 46 rysunkami, 49 tabelami, 18 wykresami, spisem treści, zestawem literatury a także aneksem (w nim 7 tabel, 1 wykres oraz kwestionariusz ankietowy z 29 pytaniami).

W związku z tym prezentowana dokumentacja stanowi pełną ilustrację przekrojowych faktów, co nadaje temu opracowaniu cechy rzetelnie sporządzonej monografii z zakresu rozwoju miasta.

Badaniami empirycznymi zostało objęte 16 największych miast w Polsce we wszystkich województwach (w tym dogłębna analiza przypadku Poznania) co stanowi o tym , iż Doktorantka operuje wystarczającym materiałem badawczym do przeprowadzenia analiz stopnia kompaktowości wybranych miast.

2. Układ i treść rozprawy

Opiniowana praca ma charakter teoretyczno-doświadczalny a z racji przeprowadzonych badań także prognostyczny. Problematyka pracy ma charakter interdyscyplinarny obejmujący zagadnienia z zakresu ekonomii, socjologii, geografii, urbanistyki po gospodarkę przestrzenną. Uzyskane wyniki z przeprowadzonych badań uzupełniają także wiedzę w zakresie zarządzania rozwojem miasta.

Recenzowana praca składa się z 6 rozdziałów, wstępu i zakończenia.

We wstępie znajduje się uzasadnienie podjęcia tematyki badań. Został tu także sformułowany cel główny , cele cząstkowe, cztery hipotezy badawcze oraz 5 pytań badawczych co razem wyznacza precyzyjnie zakres prowadzonych badań.

W rozdziale 1 zaprezentowano koncepcję rozwoju myśli urbanistycznej od najdawniejszych czasów aż do współczesności w nawiązaniu do teorii społecznego rozwoju. W treści tego rozdziału zauważa się istnienie dwóch nurtów w rozwoju miast. Pierwszy to urbanistyka – tradycyjnie rozumiana jako „nauka o budowie i rozwoju miast" przykładająca większą wagę do strony technicznej i form przestrzennych miasta. Drugi nurt, obecnie silnie się rozwijający to badanie i poszukiwanie sposobów sterowania procesami „urbanizacji" w różnych aspektach - nie tylko estetycznych czy technicznych. Stąd też omawiany w pracy problem lokowania funkcji mieszkaniowej, planowania urbanistycznego, wpływu doktryn politycznych na kształt znanych z historii miast, oraz prawnych i organizacyjnych aspektów rozwoju miast w ciągu naszej cywilizacji. Rozdział ten kończy identyfikacja znaczenia budownictwa mieszkaniowego w kształtowaniu zurbanizowanej struktury miasta.

Rozdział 2 ukazuje istotę koncepcji miasta zwartego.
Gwałtowny rozwój miast sprawił, że dość łatwo zauważyć można dwa różniące się ujęcia tej problematyki. Pierwsze z nich, to jakby przyrodnicze spojrzenie na fenomen miasta. W takim ujęciu traktuje się miasto jako

jedną zwartą całość i próbuje się rozeznać i opisać prawa rządzące jego rozwojem, obserwując je niejako z zewnątrz. Drugie ujęcie - wynikające z pozycji „wewnętrznych" w stosunku do miasta, korzysta z rozwiniętych w ostatnich latach ujęć systemowych dorobku badań ekonomii nauk o zarządzaniu czy badań operacyjnych (pytanie badawcze). Stąd w rozdziale tym pojawiły zarówno rozważania dotyczące przestrzeni i jej cech a także miasta jako szczególnej formy przestrzennej oraz cele, cechy i konsekwencje realizacji koncepcji miasta zwartego wraz z narzędziami jego implementacji.

Rozdział 3 to dogłębna charakterystyka i porównanie wiodących wielokryterialnych metod mierzenia stopnia zwartości miast funkcjonujących w dokumentach światowych, europejskich oraz w dostępnej literaturze przedmiotu ze szczególnym uwzględnieniem istoty, struktury i zasad stosowania określonych mierników kompaktowości. Podano także podstawowe cechy określające kompaktowość miasta także w kontekście zrównoważonego rozwoju.

Rozdział 4 stanowi opis postępowania badawczego oraz pomiaru stopnia zwartości wybranych do badań polskich miast. Dokonano doboru wskaźników kompaktowości dla warunków polskich na podstawie wyników badań OECD oraz Neumana. Określono warunki stosowania tych mierników do oceny kompaktowości 16 polskich miast uwzględniając dostępność, wiarygodność i porównywalność danych z dwóch punktów czasowych. Przedstawiono analizę dynamiki zjawiska zwartości i podjęto próbę dokonania typologii miast pod względem stopnia ich zwartości. Rozdział kończą wskazania postulatów idei miasta zwartego w dokumentach Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wybranych do badań miast.

W rozdziale 5 w oparciu o metodę studium przypadku oraz metodę indywidualnych wywiadów pogłębionych z inwestorami budownictwa mieszkaniowego Autorka dokonała analizy dynamiki procesu stopnia zwartości Poznania na podstawie występowania związków zwiększania zwartości miasta z :

- liczbą ludności,
- zadowoleniem z życia mieszkańców,
- bezpieczeństwem publicznym ,
- dochodami i wydatkami budżetu miasta ,

oraz zweryfikowała formę i stopień zaangażowania inwestorów sektora prywatnego we współtworzeniu wielofunkcyjnych dzielnic mieszkaniowych.

W rozdziale 6 przedstawiono możliwości wdrożenia idei miasta zwartego w warunkach polskich. Określono następstwa ekonomiczne, społeczne, przestrzenne i środowiskowe wynikające z budowy struktur zwartych

potwierdzające słuszność podejmowania i prowadzenia miejskich polityk opartych na koncepcji miasta zwartego oraz realizacji założeń miejskiego rozwoju zrównoważonego.

W zakończeniu przedstawiono syntezę uzyskanych wyników badań oraz weryfikację realizacji celów pracy i przyjętych hipotez badawczych.

3. Ocena merytoryczna

a) Ocena doboru tematu rozprawy

Podjęty temat badawczy jest bardzo aktualny nie tylko w sensie poznania naukowego , lecz także w ujęciu aplikacyjnym. To sprawiło, że znajdujemy tu udaną próbę analizy związków między koncepcją miasta zwartego i zrównoważonego rozwoju a wpływem interesariuszy na realizację tej koncepcji w mieście w warunkach zróżnicowanych potencjałów i czynników ich rozwoju.

Dodatkowym argumentem w podjęci tak sformułowanego tematu jest brak badań na temat koncepcji miasta zwartego a także analizy i oceny poziomu zwartości miast w Polsce.

b) Ocena celu i hipotez rozprawy

Na podstawie analizy obszernej literatury przedmiotu zarówno krajowej (198 pozycji) jak i zagranicznej (74 pozycje) Doktorantka sformułowała następujący cel i hipotezy rozprawy:

- cel główny „wyjaśnienie i ocena możliwości kształtowania miasta zwartego poprzez inwestycje budownictwa mieszkaniowego" (str.16).

Osiągnięcie celu głównego wymagało realizacji 6 celów szczegółowych zapowiedzianych przez Autorkę tj:

Cele poznawcze:

- przegląd zagranicznych doświadczeń wdrażania idei miasta zwartego oraz ocena możliwości zastosowania proponowanych przez literaturę wskaźników pomiaru zwartości,
- określenie zwartości wybranych miast, ocena dynamiki jej zmian, oraz związku z wydatkami na infrastrukturę,
- stworzenie typologii miast na podstawie syntetycznego wskaźnika kompaktowości,
- identyfikacja możliwości i barier we współtworzeniu miasta zwartego przez inwestorów i władze samorządowe,

Cel metodologiczny:

- opracowanie metody pomiaru stopnia kompaktowości dla polskich miast,

Cel praktyczny:
- propozycja określenia zakresu i poziomu możliwego zaangażowania inwestorów w realizację infrastruktury miejskiej towarzyszącej rozwojowi budownictwa mieszkaniowego.

W pracy sprecyzowano następujące hipotezy badawcze:
H 1. Stopień zwartości miasta wpływa na zmniejszenie wydatków na utrzymanie infrastruktury miejskiej.
H 2. Miasta o większej liczbie ludności charakteryzują się wyższym stopniem zwartości.
H 3. Budownictwo mieszkaniowe determinuje stopień zwartości miasta.
H 4. Wzrost zwartości miasta jest skutkiem zamierzonym wynikającym ze strategii rozwoju miasta.

Powyższe stwierdzenia spełniają wymogi stawiane hipotezom, w tym wymóg weryfikowalności. Sygnalizują jednocześnie we właściwy sposób metody badawcze, które będą zastosowane do weryfikacji tych hipotez. Autorka rozprawy stwierdza, że wykorzystała metody badawcze dostosowane do zagadnień ekonomicznych. Metody te to analiza struktury i dynamiki, metoda normalizacji wartości zmiennych, analiza studium przypadku oraz metoda wywiadu jakościowego.

Można zatem stwierdzić, że wybór tematyki i cel rozprawy ma charakter dysertabilny a uzyskane efekty w postaci;
- konstrukcji syntetycznego wskaźnika kompaktowości miast,
- opracowania metody pomiaru stopnia zwartości dla polskich miast,
- stworzenie typologii miast pod względem ich stopnia zwartości,
mają charakter praktyczny.

Zastosowany sposób analizy zebranej literatury przedmiotu i przetworzenie danych empirycznych jest metodologicznie poprawny a wyprowadzone z tych badań wnioski przekonują mnie, że Autorka rozprawy doktorskiej posiada umiejętności planowania, i realizacji prac badawczych o charakterze teoretycznym i empirycznym.

4. Ocena formalna

Praca napisana jest poprawnym naukowym językiem. W sposób kompleksowy dokumentuje źródła cytowanej literatury przedmiotu a także faktografię statystyczną. Bogata ilustracja danych zawartych w tabelach w tekście pracy , rysunkach oraz wykresach została wykorzystana w większości w formie interpretacji tych wyników.

W pracy występuje nieco zawężona analiza bogatych danych zawartych w załączonym aneksie.

Słabszą stroną prezentowanych zbiorów literatury cytowanej jest to, że nie zostały one należycie wyselekcjonowane pod względem skali ważności. To sprawiło, że czytelnik nie może podążać za mnogością pozycji i zawartych w nich treści adekwatnych do badanego konkretnie zagadnienia.

5. Uwagi dyskusyjne i krytyczne

Przy ogólnej bardzo pozytywnej ocenie rozprawy doktorskiej nasuwają się pewne uwagi związane ze stroną merytoryczną bądź formalną przedstawionych wyników badań. Są to:

a) brak odpowiedniego zaznaczenia w prezentowanej historii porównywania systemów osadniczych dość wyraźnych tendencji tworzenia struktur przestrzennych. Najbardziej znane to :
- tendencje koncentracji przestrzennej. Jej wynikiem są przecież wszystkie miasta i aglomeracje,
- tendencje odpychające. Każdy określony fragment przestrzeni geograficznej ma ograniczoną z góry chłonność względem danej działalności (funkcji),
- konkurencyjność lokalizacji. Konkurencyjność funkcji (działalności) jest zjawiskiem zawsze występującym wtedy gdy funkcje nie są w pełni komplementarne. Widać to np. Poznania, który od 1995 roku sukcesywnie zmniejsza liczbę mieszkańców.

b) niepełne wykorzystanie wyników badań i wnioskowania na podstawie przeprowadzenia indywidualnych wywiadów pogłębionych i śladowa prezentacja tabelaryczna tych wyników (tab.5-12,5-13) co znacznie zubożyło warsztat badawczy Autorki.

c) niedokładna redakcja tekstu co w mojej opinii jest niezwykle istotne w przypadku przyszłej publikacji pracy. Do zauważalnych mankamentów zaliczyłbym:
- brak odniesień w tekście pracy do tab. 3-1,
- brak mianowania danych w tab. 1-3,oraz wykresie 5-5,
- błędy językowe np. str. 115,118,120,121,128,153,210,216,245,255, itd.,
- błędy stylistyczne np. str. 117,124,126,128,236,238,244 czy tab.3-9,
- błędne dane str.131,
- liczne literówki np.str.9,11,17,35,41,48,58,67,89,93,115,117,118,120,125,126, itd.

Usunięcie tych, chociażby niektórych mankamentów znacznie ułatwi czytelnikowi percepcję tekstu pracy.

6. Konkluzje

Recenzowana praca doktorska odpowiada kryteriom merytorycznym oraz formalnym stawianym pracom doktorskim. Dotyczy to między innymi rangi naukowej problematyki, jak również stosowanych metod analizy złożonych problemów oceny procesów kształtowania i funkcjonowania miasta zwartego wobec wymogów zrównoważonego rozwoju.

Szczególnie cenię dobór literatury przedmiotu i odpowiednie jej usytuowanie w poszczególnych fragmentach rozprawy doktorskiej, a także dużą staranność w gromadzeniu i dokumentowaniu wyników badań innych autorów.

Podniesione w recenzji drobne wątki krytyczne mają charakter dyskusyjny, co też jednoznacznie stwierdzam i nie obniżają walorów naukowych, warsztatowych i poznawczych zawartych w układzie i treści ocenianej rozprawy.

Uważam ,że w recenzowanej pracy Autorka w sposób wyraźny i świadomy:

a) sformułowała ważne i aktualne cele badawcze, które nie były dotąd podejmowane przez innych badaczy w odpowiednim zakresie,
b) przedstawiła teoretyczny model problemu oparty na szerokiej analizie literatury przedmiotu (rys.6-1),
c) przeprowadziła stosowne badania empiryczne, które zrealizowały przyjęte cele poznawcze jak:
   - określenie zwartości wybranych do badań miast,
   - stworzenie typologii miast na podstawie skonstruowanego syntetycznego wskaźnika kompaktowości,
   - identyfikacji możliwości i barier we współtworzeniu miasta zwartego przez inwestorów i władze samorządowe,

   Cel metodologiczny:
   - opracowanie metody pomiaru stopnia zwartości dla polskich miast.

Stwierdzam zatem, że rozprawa doktorska mgr Katarzyny Nowakowskiej pod tytułem „Inwestycje budownictwa mieszkaniowego w kształtowaniu miasta zwartego" spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim zawarte w stosownych przepisach prawa.
Stawiam więc formalny wniosek o dopuszczenie recenzowanej rozprawy doktorskiej do publicznej obrony.

Kraków,dn.11.09.2020 r.